

Water voedt het bronbos van Middachten

KOEN VERHEIJDEN

natuurherstel – Van hoog op de Veluwe tot helemaal in de uiterwaarden van de IJssel, door zijn ligging heeft Landgoed Middachten een enorme potentiële natuurwaarde. Met een reeks maatregelen haalde het landgoed deze weer naar boven, wat nu wordt beloond.

Van KOEN MOONS

Dit hele kanaal bestaat uit kwelwater, ooit hoog op de Veluwe in de grond getrokken en na eeuwen komt het hier op de flank weer naar boven", vertelt rentmeester Age Fennema van Landgoed Middachten, terwijl hij langs het zogenoemde grand canal loopt dat de kasteelgrachten van Kasteel Middachten van water voorziet.

BRECHTJE ROOD

Middachten is een bijzonder landgoed, dat de hele rand van het Veluwemassief bestrijkt. Van hoog naar laag wisselen droge bossen, broekbossen, bloemrijke weilanden en uiterwaarden elkaar af. Bovenin leven herten en zwijnen, in de uiterwaarden de bever en de otter. "Van nature migreren ook veel dieren langs de rand van de Veluwe", zegt Fennema.

"Dassen trekken 's nachts naar beneden om eten te zoeken in de natte weilanden en de uiterwaarden, reeën eten daar ook, maar werpen hun jongen in het hoge droge bos. En door het landgoed lopen ook veel migratieroutes van bijvoorbeeld vleermuizen. Daarom laat de biologische boer die hier de weilanden pacht ook de ruige begroeiing langs de sloten staan, zodat die als oriëntatie kunnen worden gebruikt."

Faunapassage onder snelweg

Wie vanaf het hoofdpad halverwege het landgoed over de weiden naar beneden kijkt, ziet niet direct de IJssel liggen. Nota bene een snelweg belemmert het zicht. "Dat is natuur-

lijk een grote barrière, maar daarom is er ook een faunapassage aangelegd onder de snelweg door, waar onder andere dassen en reeën gebruik van maken. Zo is toch de verbinding tussen de Veluwe en de rivier een beetje hersteld." Het is een van de vele maatregelen die het landgoed afgelopen jaren heeft genomen om de natuurwaarde van het particuliere terrein op te krikken.

Ook is de situatie hersteld waarbij kwelwater uit de Veluwebodemplug in de bossen van Middachten weer uit de grond komt. Dit kalkrijke kwelwater zorgt onder andere voor een unieke flora. "Dit is het pareltje van het landgoed en nu begint de mooiste tijd van het jaar", zegt Fennema als hij bij de bronbossen aankomt.

Ze vormen voor Nederland een uniek stukje natuur dat maar op enkele andere plekken voorkomt, maar afgelopen decennia dreigden de bronnen op te drogen. "In het landbouwgedeelte zijn in de jaren tachtig de watergangen enorm verdiept om ervoor de zorgen dat ze er met het vee en trekkers op konden. Maar daardoor kwam er veel minder water omhoog in de bijzondere bronbossen. Door de sloten te verondiepen is dat hersteld. Alles in deze randzone is nu vernat en er komt weer meer water in de bronnen in het bos omhoog."

Als ontdekkingsreizigers gaan we op zoek naar de bron van een van de drie beken die door het landgoed richting IJssel stromen. Het vergt wat kruip- en sluipwerk door het nu nog droge bos. "Dit is net een hogere zandrug waar het bos wat droger is. Je kunt hier in het bos ook nog het oude kerkepad richting Ellecom zien lopen, daarvoor gebruikten ze natuurlijk ook het droge deel."

Want heel nat was het landgoed – dat al 900 jaar bestaat – altijd al. "Toen het kasteel gebouwd werd, was het juist heel gunstig dat de omgeving moerassig was, als verdediging",

legt Fennema uit. "Pas later was het handig om delen te ontwateren, wat we nu dus deels weer hebben teruggedraaid."

Een deel van het bos wordt nog wel ontwaterd en al snel is de reden daarvoor te zien: enkele gigantische eiken met een stam van een meter breed en een indrukwekkende kroon. "De twaalf apostelen worden ze genoemd", zegt Fennema. "Ze zijn zeker driehonderd jaar oud. Waarschijnlijk stonden ze hier al toen het nog weiland was, daarom konden ze zo breed uitgroeien. Deze eiken willen we natuurlijk niet laten aantasten door hoog water."

Een groene oase

Dieper in het bos verschijnen de eerste natte plekken en ook de eerste voorjaarsbloeiërs. Naast de algemeen voorkomende bosanemoon ook de meer zeldzame aronskelk en een slanke sleutelbloem. "Die vind je ook in Zuid-Limburg op kalkhellingen, hier heb je een vergelijkbaar milieu." Verderop doemt tussen het hout een groene oase op. Het is de plant waterpeppe, die de aanwezigheid van de bron verradt. Fennema: "Het water stroomt vanuit deze bron heel langzaam door het bos heen en wordt verderop een beek."

"Er wordt hier al heel lang onderzoek gedaan, de bekende plantwetenschappers Frans Maas en later Victor Westhoff maakten hier al vegetatieopnamen. Daardoor is bekend dat de bronvegetatie vroeger een veel groter oppervlakte bedekte en zagen we dat we iets moesten gaan doen aan de verdroging. Uit metingen van het waterschap weten we dat dat gewerkt heeft, zelfs tijdens de droge zomer was het waterpeil hier vrij hoog. Het duurt alleen even voordat dat ook in de vegetatie te zien is."

Wildlife Estate Label

De inspanningen voor zowel natuur- als cultuurwaarden op het landgoed leveren het landgoed later dit jaar (de uitreiking is vanwege corona uitgesteld) het Wildlife Estate Label op, een erkenning van de European Landowners Organisation. "Het is een erkenning van wat we hier doen, en tegelijkertijd helpt de organisatie ons ook om het natuurbeheer nog verder te verbeteren", zegt Fennema.

Voor een landgoed als Middachten is de focus op biodiversiteit relatief nieuw, al werd altijd wel aan duurzaam beheer van natuur gedaan. "We zijn er alleen nu bewust mee bezig en laten dat ook zien. Dat moet tegenwoordig ook, de samenleving kijkt mee."

Teruggekomen aan de rand van het bos ontdekt Fennema bij een poeltje een andere vroege bloeier. "Het paarbladig goudveil, ook een echte kwelindicator. En kijk, daar is al een knikkend nagelkruid in bloei. Het is een heel zeldzaam plantje dat bijna nergens anders groeit. Het heeft heel specifiek milieu nodig, het staat precies op de overgang van droog naar nat, en het moet kalkrijk zijn. In Nederland vind je die omstandigheden alleen in Zuid-Limburg en op plekken in de duinen. Mensen noemen het wel het wonder van Middachten. Hopelijk gaan we dat wonder door de genomen maatregelen ook vaker zien."
